

ÉLETEM TORTÉNETEI (VI.)

ERŐS ISTVÁNNÉ KOVÁCS TERÉZ

MILYEN EGY LAKODALOM

A legelső lakodalom, amelyikben voltam, Kuruc Ágnes és Kuruc Erzsik lakodalma volt. Gazdag ember két leányát adta férjhez, nagyon nagy lakodalmat csinált. Az egyiket, Erzsiket, más faluba vitték, Székelykevére, de itthon tartották az esküvőt és a lakodalmat. Mint hétesztendő gyermek mindenhol ott voltam — de azért csak a menyasszonyokhoz közel, hogy minden lépésüket lássam. És ők voltak legszebben felöltözve. Egyforma ruhájuk volt, koszorú... Énnekem nagyon szép és jó volt minden. Mikor búcsúztatták a szülőktől, a két vőlegény ott állt, és kikérték a menyasszonyokat, mindenki sírt, s hogy a sírásból nevetés legyen, a két násznagy vicces verseket mondtak egymásnak. A vőlegény násznagya kikérte, a menyasszony násznagya kiadta. De hogy ne legyen könnyű dolga a vőlegény násznagynak, hoztak egy öregasszonyt menyasszonynak, és az minden hájjal megkent székely asszony, aki más pléhet is feltette az orcájára, mindenképpen csipeszkedett a vőlegénybe, hogy ő a menyasszony, sok minden szerelmes szavára emlékeztette. De a násznagy a vőlegény helyett beszélt. Akkor előbújt egy másik, nagyon csúnyán öltözve, sántított rettenetesen: hát ha az nem jó, hát ő mér ne lenne jó? Hát őt se vállalta a násznagy. Akkor előlovagolt seprűn egy harmadik, de az aztán mint a pióca, belécsipeszkedett a vőlegénybe, hogy harmadik az isten igaza, és hogy mért nem kell, mért hagyja el hűtlenül, mikor ő milyen szerelmes. Olyan szavakat mondott, hogy a vőlegények belépirultak — mert nekik nem volt szabad beszélni, a násznagy találékonyasága mentette ki őket a szorult helyzetből. Végre negyediknek jött a két menyasszony, és akkor a két násznagy is kibékült egymással. Mondja: „Kiadom hát násznagy társam kértére a gyönyörű menyasszonyainkat”, és elbúcsúztatta édes szüleiktől. De itt igazán sírtak a szülők, az ifjú párok. Még a násznép közül is voltak, kik megsírárták.

S hogy sokáig ne sírjanak, a mozsikások keresztbe tették a vonót

— olyan ropogós csárdást mozsikáltak (utána egy ricást), hogy csak úgy porzott az nagy ház, pedig padlós szoba volt. Nagyon szépen voltak öltöztetve, gyönyörű — tornyos koszorúnak mondták —, gyönyörű szép selyemrózsák és rózsabimbók, és fillér nagyságú tükröcskékkel díszítve... Ahogy léptek, a tükröcskék a napsugártól csillogtak. A rékli belékötös volt. A rokolya is elég hosszú volt, a karincán körül csipke, fodrosan varrva, elől a réklin — szóval a mejjin — koszorú, s a koszorú alatt csak úgy repültek a minden színű szép pántikák! Ahány leánycimborája volt, mindegyik egy pántikát szúrt gombostűvel, de úgy, hogy az le ne essen, mert ebben a gúnyában táncolta késő éjjel a menyasszonytáncot, s hogy az szépen ott maradjon. Fűzős cipő. Nyúlánk, magas két szép fehérnép volt. A fiatalabb kicsit kisebb volt.

Akkor mentünk az esküvőre, minden szépet kiabálva a menyasszonyokra. De a vőlegény násznépe vőlegént dicsérte, a menyasszonyt a sárga földig lefestették: egyik fogatlannak, a másik pállott szájúnak. Hát nem maradtak adósa egymásnak. Elöl vitték a ruhapálcát (én ezt azután sehol se láttam), utána mentek a legények lóháton, felpántikázva, akkor a menyasszony s a vőfélyek, a nyuszolyók, s akkor a vőlegény, ő is a vőfélyeivel, a nyuszolyók, majd azután jött a násznép, énekelve. Az út közepin mentünk és jöttünk, hogy a nézőknek is legyen hely. Ha néhol előtűnt egy leány, aki nem volt hivatalos, akkor kiabálták: „Ez a leán jaj, de nézi, menyasszony szeretne lenni, ujjju!” Vagy ha legén volt, akkor azt mondták: „... vőlegén szeretne lenni”. Nagy zeneszóval az esküvőre, s vissza.

Mire visszajöttünk, szalmakötelekkel a nagykapu... — nyitva volt ugyan a kiskapu, az szabad —; hát ez a lóhátas legényeknek volt készítve. A legmagasabb szalmakötél két méter magasra volt kötve — hogy melyik legény ugratja át a lovával, az lesz a nap, vagyis a lakodalom hőse. De egy se ugratott át, mert közben odasúgták nekik, hogy erős drót van a szalmakötél közepén, és vigyázzanak, nehogy a ló szügyit elvágja, s valami bajuk nekik is legyen. Így aztán a lovas legények egymásnak kacsintva elvágattak haza. Gyönyörű lovak! A selyemkendők, pántikák csak úgy lobogtak! A házigazdának az orrára penderítették (de az, természetes, mit se tudott róla), így a kicsi kapun ment bé a tenger nép. Egy-két tánc, s akkor mentünk a korcsumába, ahol terített asztal várt.

Ebben a lakodalomban láttam először s utoljára násznagykalácsot. Ez a násznagy tiszteletére volt készítve, de mikor jöttek a kontyolóra, akkor azt is a kontyolókaláccsal, tyúkkal elfogyasztotta a násznép. Mindenki, akinek csak kellett vagy jutott, megkóstolta a kontyoló- és a násznagykalácsot. Az olyan font kalács volt, de úgy fel volt bokrétázva, olyan szellemesen feldíszítve, mintha emeletes ház lett volna, s azok a pirinkó, kerek tükrök úgy csillogtak...! Kiválasztották a

legnagyobb embert, az magasra emelve körülhordozta a termen, mielőtt felszeletelték.

Ez volt az első lakodalom, amit láttam. A másodikba nem voltunk hivatalosak, hát elmentünk, a Templom utca sarkán vártuk. Azok is az út közepin jöttek. Az első sorban volt a menyasszony, nyuszolyók, vőfények mellette az egész utat elfoglalták. Ennek úgy mondták, hogy menyünk hazait nézni. Hát ez a hazai Benkő Juli volt. Ez rakott fejvel ment az esküvőre. Ez tulajdonképpen azt jelentette, hogy még a haja se látszott, az egész feje fel volt rakva, ezen repültek, a pántikák a mejjin. Később jártam Sándoregyházára lakodalomba, még később Debellácsra (vagyis Torontálvásárhelyre). Sándoregyházát is székely nép lakta, de Vásárhely, az másfajta magyar. A mi falunk is nagyobb része magyar, de mégis mind a három falu magyar, minden lakodalom lakodalom. És a három falunak háromféle szokása. Hertelenden még ma is egy asztalhoz áll a násznagy két üres tányérral a kezében, és a zenészek egy bizonyos hangzású akkorddal csendet parancsolnak, hogy a násznagy hangja érthető legyen, és felkéri a népet, hogy aki az örömszülőknak szán valamit vagy a hazai leányasszonynak, az járuljon oda az asztalhoz, ahol már ott ülnek az örömszülők, a vőlegény és a menyasszony. A pénzajándékot, azt a szülők kapják, abból pótolják a kiadást. Hát így a pénz a szülőké. De ha valaki ruhát, edényt, bútort (vagy bármi legyen az), az a menyasszonyé és a vőlegényé. Násznagy mindenki nevét bemondja: „Megest halljon szót kigyelmed. vőlegény urunk és menyasszony asszonyunk, melyen szép ajándékával kedveskedik kigyelmeteknek (és itt az ajándékozó nevét mondja). Köszönjük szépen az adott ajándékot. Arra ígérk magikot, hogyha csinálnak lakodalmat, visszafizetik, s ha nem, hát fizesse meg a jó isten.” És a menyasszony, mikor táncolja a menyasszonytáncot, ott csak pénz jöhet számításba. Ez aztán a menyasszonyé. A menyasszony édesanyja odaáll a kötényében, vagy karincát köt, hogy abba öntse a pénzt a násznagytányérból. Feláll egy székre, és lecsendesíti a násznépet: „Csitt, csendesség, a Jézus neve dicsértessék! Kedves násznép, kérem, a menyasszony panaszkodik, hogy nincs pénze. Mibe takarja be gólya hozta kisfiát? Nincs se párna, se ingecske, se pókakötő, se pelenka, se cucli, s megfázik a kicsikének gyenge testecskéje.” Ezért hát elkezdődik a menyasszony. Elég komoly áron adják el a menyasszont. „Eladó a menyasszony!” A többi mán nem ad annyit. Egyet-kettőt lép, máris kiáltja, hogy kié a menyasszony. Hát elég szépen keres a menyasszony, amíg megint jön, aki leülteti a menyasszont. Az is komoly ár. Egy percig se ül, már megint eladó a menyasszony, míg jön a vőlegény, és ő még többet kell fizessen, mint más. Van úgy, hogy nem is adják oda; de a menyasszony fáradt, és akkor csellel szódavizet spriccel a közönség szemébe, és ellopja. Úgy is volt, hogy a fátyolt letépték, nem adták ki semmi pénzért, meg akarták táncolni, és a vőlegény

lefigyelte a pontos helyet, ahol a menyasszony táncolt, akkor egyvalaki gyorsan kifújta a lámpát, a vőlegény meg ellopta a menyasszonyát.

Nálunk a hívatlan vendég vagy néző nem jön be a bálterembe. Sándoregyházán, mikor leülnek vacsorázni, mindenki ül. Akkor kósárral a kezében két vőfély és a násznagy szépen kéri, hogy ki mit szán a menyasszonytáncba, kinek ahogy a nevét kiáltja, legyen pénz vagy ruhanemű vagy edény, azt a táncoló a menyasszony hátára teszi, és fogja a kezében, hogy mindenki lássa, hogy mit adott. Egyetkettőt fordul, és leteszi az asztalra, az ajándékot. A nézők, vagyis a hívatlan vendégek vacsoráig éppen úgy táncolnak, mint a hivatalosak, csak se nem isznak, se nem esznek. Torontálvásárhelyen meg még lakodalom előtti napon mindenki elviszi az ajándékot, senki más nem látja, hogy mit ad a másik. A lakodalom napján visznek tortát, és este mindenki a saját süteményét eszi. És amit nem ettek meg vagy nem fogyott el, azt másnap apró süteménnyel együtt hazaviszik. Ūresen nem viszik a tálcát haza még akkor sem, ha elfogyott, mert egymást a jó barátok megkínálják, és mindenki jobbnál jobb süteményt készít. A férfiak borpénzt adnak a házigazdának. A menyasszonytáncban éppen úgy táncol a vőlegény is, mint a menyasszony. Ott csak dobja a tányérba a pénzt, már veszi el a menyasszonyt vagy a vőlegényt. Ha sokáig táncol valaki, a násznagy elkiáltja magát, hogy sántít a menyasszony (vagy a vőlegény). Ezt azt jelenti, hogy fizessen már. Én azt gondolom, hogy ez a legszebb, mert űk azt mondják, az első pénz, amit együtt keresnek; és a menyasszony legtöbbször papucsban táncol. Ez különös szép menyasszonytánc: a vőfélyeknek, vagyis a legénybarátoknak alkalmat ad, hogy a vőlegény rovására lakodalom után egyet jót mulassanak. Kinézik a kedvező pillanatot, egyik legény felkapja a rugdalódzó menyasszonyt, amelyik körömszakadásig védi a papucsát, hogy el ne lopják a lábáról, de a túlerő győz, a másik meg lelopja a lábáról. Akkor aki bele akar kapcsolódni a játékba, az mindenki szalad a papucsvívő legényre, leteperik — ű odadobja egy barátjának. És ha közben a menyasszony rokonai visszaszerzik a papucsot, akkor a menyasszony tovább járja a táncot. De a vőlegény nem szabad a papucsot keresse, neki csak fizetni kell, ha a vendégek közül valaki vissza nem szerzi — és elég jó árat kérnek érte.

A lakodalom mindenhol szép, de ez nekem nagyon tetszett: utóvégre mért ne mulatnának a legények a papucs árából.

TÁNCRA, DALRA TERMETTEM

Mi, gyerekek eltárgyaltuk, hogy vasárnap délután lakodalom lesz. De ki lesz a menyasszony? Hát ki lenne? Én! Ki lesz a vőlegény? Hát majd valakit rábeszélnek. Mert vőlegény nélkül nem lehet lakodalom.

Hát addig beszéltek, hogy három szál bazsarózsáért lett egy János nevű gyermek a vőlegény.

Nagy volt a készülődés. Mindenki a lakodalmat beszélte, mindenki tudott valamit újat. Szombaton már a határt jártuk, mert a kertekből a virágot nem szabad letépni, de a vőlegénnek kell a bazsarózsa. Abból nem engedett. Menyasszonyi koszorú, az meg mezei virágokból lesz fonva. Hát nálunk lesz a lakodalom, mivel én leszek a menyasszony. Elintéztem otthon, hogy ne legyen baj. Anyoka kiült a kapuba, öregapó meg vigyázott a legényekre. Az a nagy udvar teli nézőkvel — mert a másik fertálybeliek nem voltak hivatalosak, s ha valamelyik szólt, rögtön kitétek a szűrét: künn tágasabb. Aztán könyöröghetett, míg bé lett újra eresztve. Engem meg öltöztettek.

Elég szép ruhácskám volt, az jó lett volna menyasszonyi ruhának, de új kellett, mert azt üsmerték. Olyan kellett, amit még nem látott a világ, mert hét országra szóló lakodalmat terveztünk. Nyakig voltam a menyasszonysággal, mindent megengedtem: én először lettem lakodalomban, s még hezzá én vagyok a menyasszony. Egyik hozott gyönyörű szép réklit, másinak rokolyája volt szép; karincát, kivarrott keszkenyőt a kezembe, mindegyik kioldta a hajából a pántikát, gombostúvel a mejjemre szúrták, a fejemre utoljára feltették a menyasszonyi koszorút. A hajam két ágba fonták, nagy csokrot köttek pántikából. A két ágat a hajamnak, azt is befonták virággal. A virágok nehezebbek voltak, mint én, úgy felraktak, hogy a nyakam fáj, de megnyugtattak, hogy így kell. Szép lettem volna, ha az én ruhácskámban lettem volna, de így egyik nagyobb volt, mint másik, én meg egy szélhal, kicsi, vékon karócska, elvesztem abban az eszszeszedett gunyacskákbán. A lábbelim se felelt meg. Hoztak egy gyönyörű, rózsás Pantlofit papucsot, még egyszer akkora volt, mint a lábam, minden lépésnél esett le a lábamról, de az se volt baj: majd lassan menyünk az esküvőre. Az ételvel nem volt baj. Az unokatestvérem — hát ő volt a főkolompos, ő rendezett mindent — ellopott otthonról három palacsintát, s mindenki csíphetett belőle egy morzsát, akinek jutott. Aki meg inni akart, felhúzott egy vider vizet, belévetett vagy három szem piros bombócot, mindenki szeme láttára, de csak a hivatalosoknak volt szabad inni. Egy-két éveget megtöltöttek; ezt vigyük az esküvőre.

Végre sorba álltunk: elől a gazdanásznagy egy nyoszolyával (az persze Erzsí volt, az unokatestvérem), akkor én, menyasszony, s akkor a vőlegény, akkor a lakodalmások, utánuk a muzsikások (elcsenték otthonról a fésűköt, cigárpapírt reá, azt megfűjták), elmentünk a falu végéig, által a másik oldalra, s avval vissza. Kész volt az esküvő. De az olyan előírásosan volt, mintha igazi lakodalom lett volna. Olyan ricsajt csináltunk, hogy az egész fertályban aki csak mozogni tudott, mindenki megbámulta a lakodalmamat. Igaz, én minden lépésnél kiléptem

a Pantlofitból, de az senkit se zavart. Olyan énekszóval mentünk; de kiabáltak...! A vőlegénhez tartozók a menyasszont szidták, az enyémek meg a vőlegént („Az én cipőm vágott szájú, a vőlegény tátott szájú, ujujuju!”); „Az én cipőm sarkatlan, a menyasszony fogatlan”; „Ez az utca petrezselyem, a menyasszony végig selyem”; „Aki eztet irigyli, a nyavalya törje ki”; „Aki nem tud ujjantani, nem kell annak semmit adni”), s akkor, mint libák egyszerre gágognak, hát egyszerre ujjantott mindegyik: „Nyisd, anyám, kapudot, hazahoztuk lányodat”. Kijött anyos meg apos, énekeltek: „Gyere ki, te örömanya, nézd, mit hoztunk, ezért a szép barna lányért fáradoztunk (közben én szőke, sápadt voltam, semmi barna bennem), ha nem tetszik, visszavigyük édesanyjának, édesanyja felnőveli gyöngyvirágnak.” „Hozd ki, anyám, székecskét, tegyük reá székelkét” — avval beözönlöttünk.

Addig énekelünk s táncoltunk, hogy azon vettük észre magunkat, hogy jó a tehencsorda. Egyszeriben vége lett a lakodalomnak, mert akárhogy volt, de csordakor mindenkinek otthon kellett lenni. Ha nem volt otthon, akadt az ostornak dolga. Aztán ha ki es jött, de otthon meg kellett mutassa magát. Mikor vége volt mindennek, olyan verekedés lett... Mert rögtön csufolkodni kezdtek, verték a kujakjikot (?), hogy „Ángyika, bácsika” — ez meg rettenetes volt, hogy ingem minden gyermek „ányiká”-nak mond. Bémentem én panaszra anyokához, hogy nekem mindenki azt mondja: „ányika”. Anyoka megvigasztalt: „Hadd el, édes fiam, lesz még ennél nagyobb bánatod es... Eszedbe se jusson. Főleg se ne sírj, se ne haragudj, mert ha haragszol, rajta ragaszszák, mindenki csak azért es ányikának mond.” Hát én kimentem, mintha nem haragunnék. Hogy látták, nekem mindegy, nem csufoltak többet, de én úgy búsultam... Megtanultam, hogy menyasszonynak nem jó lenni. Többet a világ kincséért se lettem menyasszony. Később, mikor igazi menyasszony lettem, újra csak a vége olyan volt, mint gyermekkoromban... Igaz, háromszor volt a fejemen menyasszonyi koszorú, de a másodikról nem jó az emlékezés.

Az egy biztos, hogy kicsattant belőlem a jókedv. Nekem bánatom nem volt: kisírtam magam, mikor igazságtalanság történt velem, megtörtültem a szemem, s máris mutattam a jókedvet. Könnyeimről csak a párnáim tudtak volna számot adni, reggel nem látott senki belőlük, még szülőanyám se. Nem panaszkodtam. Elraktároztam, mert rájöttem, hogy igazán nem szeretett senki, csak az édesapám, akinek hatéves koromtól sohase mondtam, hogy apám. Csak a koporsójánál tört ki belőlem, hogy „Édes jó apám...”, mikor ő mán nem hallotta. Mindig bántott vele mindenki, soha egy jót felőle nem mondott senki, csak egyedül én jöttem rá, hogy kit vesztettem el, kit tagadtam ki. Hogy fájhatott neki, hogy én sohse szólítottam, hogy „Édesapám...”, csak kerülgettem a szavakat, mint a macska a forró kását... Ő meg nem vett tudomást önfejlőségemről, mert ő is olyan volt: amit a fejébe vett, azt

ki nem verte belőle senki se szép szóval, se haraggal. Ő úgy tudta, és arra pontot tett. Ez lett mind a kettőnk veszte. Ezért engem se szerettek.

Nem voltam köpönyegforgató soha, kimondtam az igazságot, pedig tudtam, hogy belétörik a bicskám. Jókedvet, azt mind a két szülőmtől örököltem, jókedvű, jó énekes, táncos volt mind a kettő, de bennem elérte a tetőfokot: ha megszólalt a zene, még ami kis ízek voltak bennem, az is táncolt; vagy ha nem volt alkalmas a táncra, akkor énekeltem. Táncra, dalra termettem. Akkor még divatban volt a házépítésnél a falverés. Alig verték fel a falat, tető alá tették, már egy ajtó magasságig kivágták a falat, a gazda gyermektáncot rendezett. Húsz krajcárt kellett belépőt fizetni, de ez csak a muzsikásé volt — a házigazda ott se volt: neki elég volt, hogy letapostuk a ház földjét egyenesre. Addig kunyeráltam, hogy nekem is szabad volt elmenni a táncba. Kaptam húsz krajcárt, nagy bölcsen odafizettem a muzsikásnak. Dedeknek hívták. Ugyancsak kérte magát, mert háromszor es elmentek a legények érte, még tízen is, míg végre eljött szegén: mind a két lábának baja volt, teljesen nyomorék, de harmonikázni olyan szépen tudott, hogy csak ámultam. A harmonikát nem is tudta hozni. Akinek sikerült kézbe kapni, akkor vasárnap ő volt a világ legboldogabbja.

Megkezdődött a tánc. Anyokám vett egy slingelt alsó rokolyát, én meg le fellyel vettem, ahogy ott táncoltam, hát nem a táncosomat néztem, hanem néztem, hogy járja a rokolyám a táncot. Hát még voltak olyan kicsik mások is, mint én, együtt táncoltunk, a legkülsőbbek voltunk egy sarokban: a nagyok beszorítottak. Hát állt a bál javában, mikor a muzsikásnak eszibe jutott, hogy a gúnárost húzza. Hát akkor más sorban kellett menni. Mikor a gúnár a fát földhöz vágja, cserélni kell a táncost. Mikor odajuttam a fertály büszkeségéhez, az csak megnézett, egyet kalimpált velem — úgy kiteremtett a táncból, hogy négykézláb álltam. Mit volt mit nem tenni, hazamentem panaszra, hogy Orbán Anti kilökött a táncból. Édesanyámnak még a szíve se esett meg a keservemen, csak annyit mondott: „Ó, édes fiam, ne búsulj, csak menj vissza szépen. Nem muszáj legénve! táncolj... Majd meglátod, hogyha tizenhat esztendőś leszél, nem lök ki senki. Te leszél a legszébb. Akkor meg te ne menj vele táncolni!” Olyan szépen mondta, hogy én elfelejtettem minden bánatom — vissza a táncba. Más vártak a leánkák. Osztottak: mind velem akart táncolni. Így megegyeztünk. Az udvaron énekszóra nagy körben rúgtuk a lassút, utána a ricást.

Így ment ez minden vasárnap. Úgy megtanultam táncolni, hogy nem győztek csodálni a nagyok. Mikor jöttek az esős vasárnapok, akkor más foglalta le a figyelmem: tanítani kezdtek a karácsonyi énekekre. Mert a szent este a gyermekek énekeltek, a nagyok meg tanulták a Bötlehent, de oda nem volt szabad gyermeknek tátogni, így én csak

figyeltem minden szót. Ők karácsony napján kezdték meg a házról házra járást, de a hamubotos kikergette a gyermekeket. Volt felnőtt elég, nem tértek a házakba. Én meg segítettem Máriának, Szent Józsefnek énekelni. Így Mária pártfogásba vett: ezt a leánkát el kell hagyni, ez olyan szépen énekel... S így minden házba béeresztettek. Már kívülről tudtam, mi jó sorba.

(Folytatjuk)

